

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת קרח, תש"ע
מספר 865

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

משה רבנו מול קורח ועדתו: מנהיגות בשעת משבר

המפגש הראשון בין קורח ועדתו למשה ואהרן הוא מפגש טעון. יוזם העימות הוא קורח, הפותח בטענה "כי כל-העדה כלם קדושים... ומדוע תתנשאו על-קהל ה'?! " (טז:ג). כלומר, מה פשר היותכם בראש המחנה, הלא כל העם ראוי לשאת את דגל ההנהגה. נשמע כאילו הדברים באים מתוך השקפה אידיאליסטית של שוויון, וכי יש בהם משום זעקה בשם הדמוקרטיה נגד העריצות.

תגובתו הראשונה של משה מתבטאת בשפת הגוף: "וישמע משה על-פניו" (פס' ד). רש"י (בעקבות מדרש תנחומא) רואה בנפילה זו ביטוי לצערו העמוק של המנהיג, אשר חוזר ורואה בקלקולו של העם: ויפל על פניו, מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרחון רביעי. חטאו בעגל: "ויחל משה"; במתאוננים: "ויתפלל משה"; במרגלים: "ויאמר משה אל-ה' ושמעו מצרים". במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו פעם ושתיים ושלוש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא. אמר: עד מתי אטריח על המלך? שמא לא יקבל עוד ממני.

מיד לאחר מכן (פס' ה-ז) משה מציע תכנית אופרטיבית. מחר בבוקר ייקחו קורח ועדתו מחתות, ישימו עליהן קטורת, ונראה במי יבחר ה'. בשלב זה משה עדיין אינו מבטא מפורשות את דעתו על המרד. הוא עונה בהיגיון על טענה הגיונית אשר ניתנת לאימות או לסתירה. בתגובתו המסודרת הוא מתאר ניסוי שבעזרתו תתברר האמת. יתרה מזו, נראה כאילו הוא איננו נוגע בדבר. משה אינו מזכיר את עצמו או את אהרון, ובדבריו מופיע שם ה' שלוש פעמים: "בקר וידע ה'" (טז:ה); "וישימו עליהן קטורת לפני ה'" (שם:ז); "והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש" (שם).

רק בחלק השני של נאומו (פס' ח-יא)¹ נזוף משה באריכות בקורח ועדתו: "שמעו-נא בני לוי. המעט מקם פי-הבדיל א-להי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את-עבדת משפח ה'... ובקשתם גם-כהנה?!" (טז:ח-י). ברגע זה משה מבטא את הבנתו שהמניע למרד, הנראה לכאורה ענייני ומהותי, הוא עצם רצונם של האנשים במשרות מכובדות. בשלב זה משה מזכיר במפורש את אהרון אחיו ותובע במפגיע שלא להאשימו בנטילת התפקיד לעצמו: "ואהרן מה-הוא פה תלוננו תלינו עליו?! " (יא). וכדברי ראב"ע: "ואהרן מה הוא. מה פשעו? מה עשה?"

עתה משה פונה לקבוצה נוספת שנספחה לקורח: בני ראובן, אשר הבולטים שבהם הם כנראה דתן ואבירם בני אליאב, וקורא להם לעלות אליו. למרבה התדהמה הם עונים לו בדברי בלע ובחוצפה שלא תיאמן (שם:יב-יד):

לא נעלה! המעט פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר, פי-תשתרר עלינו גם-השתרר! אף לא אל-ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו, ותפן לנו נחלת שדה וכרם. העיני האנשים ההם תנקר? ! לא נעלה! דברי דתן ואבירם מלאי ארס ורוע. הם פותחים וחותמים את נאומם בסירוב מוצהר: "לא נעלה"², ומאשימים את משה שפיתה אותם לעלות מארץ זבת חלב ודבש (מצרים!) בהבטחות שווא על ארץ זבת חלב ודבש ועל נחלות שדות וכרמים לרוב. הם פונים אליו בציניות: האם אתה חושב שאין לנו עיניים? האם עינינו מנוקרות מראות את האמת?! מתקבל הרושם שדבריהם הם רק קצה קרחון של הסתה פנימית ממושכת בקרב העם. דתן

¹ יש כאן תופעת "ויאמר... ויאמר". שתי האמירות מפרידות בין שתי התגובות של משה למרד קורח ועדתו.

² נראה שבדבריהם מתכוונים דתן ואבירם להזמנה ספציפית זו של משה אליהם ואולי אף רומזים לעלייה לארץ הנבחרת.

ואבירם מייצגים את דעת הקהל העוינת את המנהיג ומאשימה אותו בחוליים הכלכליים והחברתיים ובשאר הרעות.

רק ברגע זה מבטא משה רבנו את כעסו ואת מרידותו האישית על האירועים הקשים: "וַיִּתֵּר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל-ה' אֶל-תִּפְּן אֶל-מִנְחָתָם, לֹא חָמור אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאַתִּי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת-אֶחָד מֵהֶם" (טז:טו). זוהי זעקתו של איש ציבור המקדיש את חייו לעמו, ובמקום לקבל משוב חיובי, אהבה ותמיכה, הוא זוכה לקיתון של צוננים בפניו. משה, שהוכרח לקבל עליו את השליחות על ידי ריבונו של עולם, העמיס את משפחתו על החמור (שמ' ד:כ),³ וכאשר מצב העם התדרדר במצרים והוא זעק לאלוקיו "לָמָּה הִרְעֵתָהּ לָעַם הַזֶּה? לָמָּה זֶה שָׁלַחְתָּנִי?! (שם ה: כב), נחשד על ידי העם כאילו הוא רוצה ברעתו ורודף חמורים. כמה כפיות טובה יכול העם לבטא נגד מנהיגיו!

משה מזכיר לריבונו של עולם את ניקיון כפיו בתפקידו כפוי הטובה ומצהיר שכל מלאכתו נעשית לשם שמים. כך הוא מגיב גם לחוצפתם של דתן ואבירם וגם להאשמות קורח כאילו הוא ואחיו נטלו את התפקידים למען כבודם ומעמדם. חשוב לציין שאת דבריו המרים מפנה משה כנגד ה' ולא מול העם. מי שאחראי למציאות שבה שרוי משה הוא הכתובת לצעקת לבו.

הקדוש ברוך הוא מגבה את משה ואת אהרון לגמרי. פעמיים הוא מצווה "הַבְּדִלְוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרִגְעַ" (טז:כא); "הֲרִמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרִגְעַ" (יז:י). והנה, אף שמה ואהרון עוברים רגעים קשים ומשפילים, הם אינם מוכנים לציוריו. בפעם הראשונה הם נופלים על פניהם: "וַיֹּאמְרוּ - אֶל-אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל-בָּשָׂר, הָאִישׁ אֶחָד יִחַטֵּא וְעַל כָּל-הָעֵדָה תִּקְצָף?" (כב). כלומר ברגע זה הם מביעים את אמונתם שעל אף שיתוף הפעולה הציבורי, הרי זאת בעייתם של השוליים המסיתים ולא של העם כולו.⁴ בפעם השנייה משה מזעיק בדחיפות את אהרון להציל את העם: "קַח אֶת-הַמַּחְתָּה וְתֵן-עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֶת וְהוֹלֵךְ מִהָרָה אֶל-הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי-יֵצֵא הַקְּצָף מִלִּפְנֵי ה' הַחַל הַנִּגָּף!" (יז:יא). אהרון רץ אל תוך הקהל ומכפר עליו.

על אף היחס, על אף ההאשמות הבלתי מבוססות והבלתי נכונות, משה אוהב את עמו ולוחם למענו. משה אדם גדול, עניו גדול, מנהיג גדול. הלוואי עלינו!

ד"ר יעל צהר
המחלקה לתנ"ך

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
כתובתנו באינטרנט: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/>

³ רש"י (בעקבות מדרש תנחומא) מחבר את החמור הנזכר בפי משה בפסוק טו לחמור שעמו חזר למצרים: "לא חמור אחד מהם נשאתי. לא חמורו של אחד מהם נטלתי. אפילו כשהלכתי ממדיין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור, והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי".

⁴ כך מפרש רש"י (בעקבות מדרש תנחומא) את התקבצות כל העדה אל אוהל מועד: "ויקהל עליהם קרח. בדברי ליצנות. כל הלילה ההוא הלך אצל השבטים ופיתה אותם: כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד. איני מקפיד אלא בשביל כולכם. אלו באין ונטלין כל הגדולות, לו המלכות ולאחיו הכהונה, עד שנתפתו כולם" (טז:יט).